

Oppikirja aikuiskoulutuksesta

Päivi Kupias (2007). **Kouluttajana kehittyminen**. Kehittämis- ja koulutuskeskus Palmenia. 219 sivua.

Päivi Kupias on laatinut teoksen, joka kuvaa aikuiskouluttajan kehittymisen osa-alueita. Kirja tarkastellaan kouluttamista toimintana, joka vaatii tilannekohtaista harkintaa, laajaa tietopohjaa ja käytännön osaamista eri aihepiireistä. Sen mukaan kouluttajana kehittyminen edellyttää uuden opiskelua, yksilöiden ja työyhteisöjen oppimisen tunteista ja tukemista sekä halua omaksua uusia näkökulmia. Kupiaksen teos on onnistunut aikuiskoulutuksen oppikirja, joka lunastaa paikkansa monipuolisuutensa ansiosta.

Kirjassa on tavoiteltu laajaa lukijakuntaa. Teosta ei ole kuormitettu tieteellisellä jargonilla. Se on helppolukuinen tiiviine kappaleineen ja lyhyine virkkeineen. Se on luonteeltaan perusesittely kouluttamisen keskeisistä kysymyksistä. Kirja ei pyri tuottamaan uutta tietoa, pikemminkin systematisoimaan olemassa olevaa tutkimuksellista ja osin kirjoittajansa kokemuksellista tietoa kouluttamisen näkökulmasta. Näistä lähtökohdista käsin teos on hyödyllinen – uutta tutkimustietoa halajavan kannattaa hakeutua muiden lähteiden pariin. Teosta voi suositella perusoppikirjana. Kokeneille kouluttajille suurin hyöty lienee sen käsikirjamaisuudessa. Siitä voi tarkistaa opetus- tai ohjausmenetelmien peruslinjoja.

Kouluttajan kehitysprosessi

Kirja keskittyy työpaikoilla ta-

pahtuvaan asiantuntijakoulutukseen. Kirjaan on laadittu kehitystarina lakimies Pirkosta, joka ryhtyy kouluttamaan työsuhejuridiikkaa julkishallinnossa. Kirja rakentaa Pirkon edistymisestä narratiivin, jonka alussa kouluttaja on epävarma itsestään ja kyvystään esiintyä. Myöhemmin hän alkaa tutustua opetusmenetelmiin ja sen jälkeen yksilöiden oppimisen ohjaamiseen. Loppuvaiheessa kouluttaja perehtyy koko työyhteisön ohjaamiseen ja alkaa luoda oppimislanteita, joissa työyhteisö voi muuttua oppivaksi organisaatioksi. Narratiivi kuvaa laatijansa mukaan yleistä kehityskulkua, jossa kouluttajan kehittyminen etenee omaan itseen ja selviytymiseensä liittyvistä huolista laajemmin yksilöiden ja organisaatioiden oppimisen ohjaamiseksi.

Kasvutarinaa seuraten kirja jakautuu neljään päälukuun. Niistä ensimmäinen, yhdessä *Sirkka Mäki-Lähteen* kanssa kirjoitettu luku, käsittelee kouluttajaa esiintyjänä. Luvussa käydään läpi esiintymisen peruskysymyksiä sekä sisältöjen havainnollistamisen didaktisia välineitä. Toisessa luvussa luodaan katsaus opetusmenetelmiin. Luku pyrkii paikantamaan, mihin käyttöön mikin opetusmenetelmä soveltuu, mutta muistuttaa samalla, että eri menetelmiä voi kouluttajasta ja koulutettavista riippuen käyttää moniin eri tarkoituksiin. Kupias erittelee menetelmien soveltuvuutta virittämiseen ja esittäytymiseen, aikaisemman osaamisen huomioimiseen, ta-

voitteiden asettamiseen, kokonaisuuksien hahmottamiseen, tietopohjan lisäämiseen, opitun omakohtaistamiseen, opitun soveltamiseen, kriittiseen pohdintaan sekä uuden luomiseen. Kupias ei kaupittele yksittäistä menetelmää, vaan korostaa, että menetelmät ovat taipuisia: niitä voi käyttää monin tavoin. Hänen mukaansa opetusmenetelmä tulisi valita tavoitteiden ja jakson vaiheiden mukaan.

Kolmas luku tarkastelee kouluttajaa oppimisen ohjaajana. Luvun teoreettisen perustan muodostaa oppimispsykologinen yksilökonstruktivismi. Konstruktivismiin esittely pohjaa pitkälti suomalaisiin peruslähteisiin. Luvussa painotetaan itsestä tiedon rakentamista, oppimaan oppimista, metakognitiivisia taitoja, opitun reflektiota sekä koulutettavien motivaatiota. Näiden huomioiden merkitystä kouluttajalle kuvataan yleisesti käytössä olevien siirtymien mukaisesti: kouluttaja muuttuu esiintyjästä oppimisen ohjaajaksi ja hänestä tulee koulutustilanteessa yksi asiantuntija koulutettavien asiantuntijoiden lisäksi. Luvussa käsitellään myös kouluttajan rooleja tutorina, mentorina, valmentajana ja työnohjaajana.

Kupiaksen näkemys on, että tulevaisuudessa kouluttajan toiminta kehittyi yhä enemmän organisatorisen oppimisen ohjaajaksi. Kirjan kehitysnarratiivin huipentumana on yhteisöllisen kehityksen tukeminen. Työyhteisöistä tulee keskeisiä oppimisen paikkoja. Laajalti eri tahoille tähyilevä luku sisältää katsauksia moniin aikuiskasvatuksen tutkimuskohteisiin. Lu-

vussa käydään läpi dialogisuutta, ongelmaperustaista oppimista, tutkivaa oppimista, oppivia organisaatiota, kehittävää työntutkimusta sekä ratkaisukeskeistä otetta työyhteisöjen kehittämiseen.

Monisyinen kouluttaminen

Kirjoittaja varoo ottamasta voimakkaita kantoja jonkin tietyn opetusmenetelmän tai ajattelutavan puolesta. Kirjaa luonnehtii eri vaihtoehtojen hyvien puolien esittelemine ja niiden tilannekohtaisen soveltuvuuden maltillinen pohtiminen. Kupias ei heittäydy markkinointihenkilöksi, vaan pyrkii mahdollisimman laajaan näkökulmien tarjontaan. Hän välttää voimakkaita kannanottoja. Toistuvia painotuksia hänen tekstissään ovat esimerkiksi seuraavat teesit: oppimisilmapiirin tärkeyden korostaminen, menetelmien pohtimisen suhteessa koulutuksen keston ja tavoitteisiin, osallistujien ennakko-odotusten ja tavoitteiden ottaminen selville sekä työpaikan merkityksen korostaminen oppimisen työssijana.

Teoksen mukaan hyvää kouluttajaa määrittää substanssialueen asiantuntemus ja koulutuksellinen osaaminen. Kupias ei ota kantaa, missä määrin hänen kirjoittamansa narratiivi – omaan itseen ja esittämiseen keskittyvästä kouluttajasta yksilön ja yhteisön oppimisprosessista ja -tilanteista vastaavaksi ohjaajaksi – on deskriptiivinen ja normatiivinen ihanne, jota kohden kouluttajan tulisi pyrkiä. Alkusanoina hän luonnostelee kehittymisen kulkua ja toteaa kokemukseensa perustuen sen vastaavan kokemattoman kouluttajan kehityspolkua. Kysymykseen, missä määrin kouluttajan olisi syytä kehittyä yhteisöjen oppimisprosessin ohjaajaksi, Kupias ei anna yksiselitteistä vastausta.

Kirjassa käytetyt lähteet ovat pitkälti suomenkielisiä. Näin teosta voi osin luonnehtia suomenkielellä olevan tutkimustiedon popularisoinniksi. Tutkimuksia tyydytään referoimaan. Niitä kohtaan ei esitetä kritiikkiä, vaan katsotaan, mikä niiden viesti on kouluttamiselle. Menetelmiä, ohjaustyylejä tai tarkastelutapoja ei aseteta parem-

muusjärjestykseen eikä niiden ongelmakohtia eritellä.

Kirjassa esitellään lukuisia eri opetusmenetelmiä, ohjauksen tapoja ja teoreettisia suuntauksia. Lukijalla, jolla ei ole niistä aiempaa tietopohjaa tai kokemusta, voi olla hankaluuksia hahmottaa kaikkia esiteltyjä aihealueita. Asioita on paikoitellen käsitelty hyvin tiiviisti. Teoksen ulkopuolelle on rajattu kysymys, missä määrin kouluttaja on yhteiskunnallinen toimija. Samoin koulutus suunnittelun kysymyksiä käsitellään verrattain vähän.

Aikuiskoulutusta käsittelevälle oppikirjalle on sijansa. Kupiaksen teos täyttää hyvin tämän tarpeen, vaikka jättääkin jäsenyteen kritiikin eri näkemyksiä kohtaan lukijan muodostettavaksi. Tämä ratkaisu sopii toisaalta hyvin kirjan perusviestiin, jonka mukaan kouluttaminen on monisyistä toimintaa, joka vaatii itsenäistä käytännön harkintaa ja jossa tuskin tulee koskaan lopullisesti valmiiksi.

Tomi Kiilakoski